

Др Меланија Јанчић*

ОВЛАШЋЕЊА ЈАВНОГ БЕЛЕЖНИКА У ПОРОДИЧНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ СА ОСВРТОМ НА ПРАВО ХРВАТСКЕ, ЦРНЕ ГОРЕ И БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Нормативно уређење делатности јавног бележника на подручју Републике Србије датира још од 1930. године када је донет Закон о јавним бележницима Краљевине Југославије. Међутим, у садашњем правном систему Србије, након неколико безуспешних покушаја да се поново уведе ова установа, коначно је 2011. године донет Закон о јавном бележничтву Републике Србије, док је његова примена одгођена све до септембра 2014. године. Тим законом је поново успостављена делатност јавног бележника који предузима одређену врсту послова из своје надлежности, између осталог, и у области породичног права. Након поновног успостављања надлежности јавног бележника у правном систему Србије уследиле су и измене и допуне породичног законодавства, у које је уврштена установа јавног бележника, а његове надлежности су прецизиране у породичном праву. Значај увођења и нормирања те делатности је неспоран, имајући у виду да бројне новине које се односе на преношење надлежности са судова на јавне бележнике доприносе не само растерећењу судова већ и ефикаснијем поступању, јер су поједине радње и поступци поједностављени. Циљ овог рада је да се анализом норми о надлежности јавног бележника у породичном праву допринесе разумевању њихове улоге и научној расправи о целисходности законских решења у тој области права. У раду ће бити анализирани и одредбе о надлежностима јавног бележника у породичном законодавству Хрватске, Црне Горе и Босне и Херцеговине, са циљем да се у упоредноправној анализи уоче евентуалне нормативне разлике уз коментар позитивноправних решења.

Кључне речи: *Јавни бележник. – Брачни уговор. – Признање очинства. – Споразум о законском издржавању. – Солеминизација.*

* Ауторка је доцент Факултета за европске правно-политичке студије у Новом Саду Универзитета „Едуколн“, Сремска Каменица, lanajancic@gmail.com.

1. УВОД

Установа јавног бележника на подручју Републике Србије није новина, имајући у виду да нормативно уређење те делатности датира још од 1930. године када је донет Закон о јавним бележницима Краљевине Југославије.¹ Међутим, у правном систему Србије било је настојања да се та установа поново уведе, што је и учињено 2011. године када је донет Закон о јавном бележничтву Републике Србије² (у даљем тексту: ЗЈБ).³ Установа јавног бележничтва уведена је и правно регулисана у великом броју правних система у Европи са циљем да се растерети правосуђе, брже реализују права и успоставља виши ниво правне сигурности. Као слободна професија, има функцију превентивног правосуђа односно превентивну улогу у спречавању будућих спорова⁴, пре свега у вези са уговорима.⁵ Подједнако важан циљ и значај увођења јавнобележничке делатности јесте и да се олакша приступ правосуђу за правне субјекте и да се допринесе потпуном остварењу сврхе форме у савременом грађанском праву.⁶

Законодавац у Србији се, као и у већини савремених и развијених западноевропских држава, определио за латински тип јавног бележника⁷, према којем је јавни бележник стручњак из области

¹ Више о нормативном уређењу јавног бележничтва у Краљевини Југославији вид. у: Гордана Дракић, „Нормативно уређење установе јавног бележничтва у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевини Југославији)“, *Зборник Правног факултета у Новом Саду (Зборник ПФНС)* 48(4)/2014, 201–215.

² Закон о јавном бележничтву – ЗЈБ РС, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015 и 106/2015.

³ Више о увођењу институције јавног бележника у Републици Србији вид. у: Vesna Živković, Miloš Živković, „О увођењу јавног бележничтва у Србији“, *Зборник Правног факултета у Загребу (Зборник PFZ)* 63(2)/2013, 433–448.

⁴ Циљ јавнобележничке делатности је спречавање будућих повреда грађанских субјективних права, а самим тим и будућих спорова, те се због тога јавнобележнички поступак назива још и поступком превентивне јурисдикције. Милена Трговчевић Прокић, „Јавнобележнички запис и солемнизација“, *Правни живот* 12/2017, 101.

⁵ Ирена Мојовић, „Нотарска јавна извршна исправа“, *Правни живот* 12/2011, 6. Вид. и: Милена Трговчевић Прокић, *Овлашћења јавног бележника*, Службени гласник, Београд 2009², 78–80.

⁶ Дејан Ђурђевић, *Јавнобележничка делатност*, Београд 2014, 23–37.

⁷ Више о темељима и историјском развоју латинског типа јавнобележничке делатности вид. у: Владимир Вулетић, „Латински нотаријат: темељи и изградња“, *Правни живот* 12/2012, 61–78. Вид. опширније: Velibor Korać, „Notarial Form Ad Solemnitatem in Montenegrin Law“, *Annals of the Faculty of Law in Belgrade – Belgrade Law Review* 3/2016, 223. Вид. и: Драгана Кнежић Поповић, „Правна природа јавног бележничтва“, *Правни записи* 2/2010, 339–363.

права на кога држава преноси одређена овлашћења и који поверену јавну службу обавља самостално и независно.⁸ Сходно латинском типу нотаријата, у важећем ЗЈБ јавно бележничтво се дефинише као служба од јавног поверења, а јавни бележник, који своју делатност обавља као искључиво и стално занимање и у чијем обављању је самосталан и независан⁹, као стручњак у области права, који је именован од стране министра надлежног за правосуђе, који на основу јавних овлашћења прихвата од странака изјаве воље, даје им потребну писмену форму и о томе издаје исправе које имају карактер јавних исправа, чува оригинале тих исправа и друге поверене документе, издаје преписе исправа, јавно потврђује чињенице, даје странкама савете о питањима која су предмет његове делатности и предузима друге радње и врши друге послове одређене законом.¹⁰

2. ОВЛАШЋЕЊА ЈАВНОГ БЕЛЕЖНИКА У ПОРОДИЧНОМ ПРАВУ

Након што је поново уведена установа јавног бележника у позитивно право Србије, 2015. године су уследиле и измене и допуне породичног законодавства, којима су прецизиране надлежност и улога јавног бележника у породичном праву. Значај те установе у породичном праву огледа се у његовој надлежности у брачном праву, у имовинским и личноимовинским односима, или у родитељском праву, у утврђивању очинства признањем.

2.1. Овлашћења јавног бележника у родитељском праву

Улога јавног бележника у родитељском праву Србије тиче се начина признања очинства. Одредбама Породичног закона Републике Србије предвиђено је да се изјава о признању очинства може дати, осим пред матичарем, судом, органом старатељства или у тестаменту, и пред јавним бележником.¹¹ Преднацртом Грађанског законика Републике Србије, који је још увек у фази јавне расправе, предвиђено је да се изјава о признању очинства може дати, осим у завештању, и пред

⁸ Mirela Krešić, „Zakon o javnim bilježnicima Kraljevine Jugoslavije iz 1930.: sudjelovanje javnog bilježnika u ostavinskom postupku – iskustva iz prošlosti“, *Zbornik PFZ* 63(2)/2013, 353.

⁹ Вид. и: Дејан Ђурђевић, „Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву“, *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије* (ур. Стеван Лилић), Београд, 2011, 168–172.

¹⁰ ЗЈБ РС, чл. 2.

¹¹ Породични закон – ПЗ РС, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015, чл. 51.

матичарем, органом старатељства, судом или другим органом или службом овлашћеном за састављање јавних исправа¹², под којима се подразумева и служба јавног бележника. Међутим, одредбама ПЗ РС није прецизирано питање коју врсту исправе јавни бележник мора да састави приликом примања изјаве о признању очинства, што може изазвати дилеме и различито поступање јавних бележника, односно може довести до неуједначене јавнобележничке праксе.¹³

Законодавац у Црној Гори је слично уредио питање начина признања ванбрачног очинства, с тим што јавни бележник није изричито наведен као орган пред којем се може дати изјава о признању. С обзиром на то да се, осим у тестаменту и пред матичарем, органом старатељства и судом, таква врста изјава може дати и пред другим органом овлашћеним за састављање јавних исправа, то подразумева и надлежност јавног бележника.¹⁴ У Босни и Херцеговини (БиХ), то питање је регулисано на различите начине, те није једнообразно на нивоу целе државе јер се формулација у породичним законодавствима разликује. Породични закон Федерације БиХ, као и Породични закон Републике Српске¹⁵ прописују надлежност јавног бележника за давање изјаве о признавању материнства или ванбрачног очинства¹⁶ на исти начин као и ПЗ Србије. Важећим ПЗ Републике Српске

¹² Преднацрт Грађанског законика Републике Србије – ПЗ РС, чл. 2264.

¹³ Наташа Стојановић, Ивана Евтимов, „Улога јавних бележника у породично-правним стварима у Републици Србији – са посебним освртом на јавнобележничку праксу“, *Правни живот* 12/2017, 147.

¹⁴ Породични закон – ПЗ ЦГ, *Службени лист РЦГ*, бр. 1/2007, 53/2016, чл. 101.

¹⁵ До измена и допуна од 2008. године у ПЗ Републике Српске било је предвиђено да се очинство може признати, осим у тестаменту, пред матичарем, органом старатељства или судом, и пред неким *другим државним органом* овлашћеним за састављање јавних исправа, док је у ПЗ ЦГ предвиђена могућност давања изјаве о признању очинства пред *другим органом* овлашћеним за састављање јавних исправа. Тада се у Републици Српској поставило питање тумачења те одредбе у смислу статуса јавних бележника, односно да ли они имају статус државног органа и да ли се одредба из породичног законодавства Републике Српске којом је била прописана надлежност других државних органа може тумачити у корист јавних бележника. Иако се јавни бележник не сматра државним органом, њихова делатност спада у јавну службу и поверена су им јавна овлашћења, док јавне бележнике, и поред самосталности и независности, именује министар, који је надлежан и за вршење контроле рада јавног бележника. Одредба којом је била одређена надлежност другог државног органа пред којим се може дати изјава о признању очинства могла се у периоду важења тог закона тумачити на начин да се у Републици Српској та изјава може дати и пред јавним бележником. Тек је изменама и допунама ПЗ из 2008. године та одредба измењена и израз „други државни орган овлашћен за састављање јавних исправа“ замењен је речју нотар.

¹⁶ *Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine* – ПЗ ФБиХ, *Službene novine FBiH*, бр. 35/05, 34/14, чл. 56; Породични закон Републике Српске – ПЗ Р. Српске, *Службени гласник Р. Српске*, бр. 54/02, 41/08 и 63/14, чл. 112.

прописано је да се признање очинства уписује у матичне књиге рођених ако се мајка детета сагласи са тим признањем, а њена сагласност мора бити дата пред матичарем или нотаром, у јавној или овереној исправи.¹⁷

Међутим, законом који регулише породичне односе у Брчко дистрикту БиХ не предвиђа се надлежност јавног бележника за давање изјаве о признавању материнства или очинства, тако да се она може дати у поступку пред матичарем, органом старатељства, судом или записничарем.¹⁸ У анализи те одредбе наилазимо на прописивање надлежности записничара за давање изјаве о признању материнства или очинства, што није уобичајено, поготово што то питање има велики значај за породични статус детета. У Закону о судовима Дистрикта Брчко постоји одредба о листи административних послова која самостално могу да обављају остали службеници суда. Они, између осталог, могу примати на записник или у облику службене белешке кратка обавештења странака и других заинтересованих особа о промени адресе или боравишта, о датуму пријема судске одлуке када доставница није враћена суду или је враћена суду али датум извршења доставе није назначен на доставници, а може обављати и друге послове и задатке које му додели председник или секретар суда.¹⁹ У тој одредби, међу пословима који спадају у надлежност осталих службеника није изричито наведено да се могу на записник или у оквиру службене белешке примати и изјаве о признању материнства или очинства, па се поставља питање да ли би таква радња евентуално могла да се сврста у друге послове, имајући у виду да листа наведених послова није коначна већ само примерице наведена. Међутим, имајући у виду важност изјаве о признању материнства или очинства и последица које таква изјава производи, одговор на то питање би требала да буде негативан. Породично законодавство Федерације БиХ, као и Брчко дистрикта БиХ, одликује једна јединствена одредба која није заступљена у законодавствима осталих земаља у окружењу, а то је да се и материнство може признавати на исти начин као и очинство.

Ни у породичном законодавству Хрватске²⁰ није предвиђена могућност утврђивања материнства признањем, а оно је рестриктивније и у погледу форме у којој признање очинства може бити дато.

¹⁷ ПЗ Р. Српске, чл. 117, ст. 1.

¹⁸ *Porodični zakon Brčko distrikta BiH – ПЗ БД БиХ, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*, бр. 23/07, чл. 52, ст. 1.

¹⁹ *Zakon o sudovima Brčko distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*, бр. 19/07, 20/07, 39/09 и 31/11, чл. 53.

²⁰ О почецима деловања установе јавног бележника у Републици Хрватској вид. више у: Ivica Crnić, „Početak djelovanja javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj“, *Zbornik PFZ* 59(6)/2009, 1355–1374.

Наиме, одредбама хрватског Обитељског закона (ОЗ) предвиђено је да се изјава о признању очинства може дати искључиво на записник пред матичарем, центром за социјални рад, судом или дипломатско-конзуларним представништвом, као и у тестаменту²¹, тако да није предвиђена могућност давања изјаве о признању очинства пред јавним бележником. Имајући у виду да је циљ одредаба о надлежности јавног бележника у стварима од значаја за породични статус дитета како растеређивање судова и органа управе тако и олакшавање и убрзање поступка признавања ванбрачног очинства омогућавањем давања изјаве признања пред ширим кругом надлежних служби и органа, било би целисходно да је дата могућност признања очинства и пред јавним бележником.

2.2. Овлашћења јавног бележника у чисто имовинским односима у породичном праву

Што се тиче чисто имовинских односа супружника односно ванбрачних партнера у породичном праву Србије, супружници, будући супружници и ванбрачни партнери могу своје чисто имовинске односе на постојећој или будућој имовини да регулишу брачним уговором²², чиме се искључује законски режим заједничке имовине. Брачни уговор се, дакле, може закључити и пре склапања брака како би се уредио имовински режим будуће имовине и имовине која тек треба да настане, а може да се закључи и током трајања брака. Таква врста уговора се закључује у облику јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе, док је приликом потврђивања уговора односно солемнизације јавни бележник дужан да уговорне стране нарочито упозори на то да се њиме искључује законски режим заједничке имовине, о чему ставља напомену у клаузули о потврђивању.²³

Пре увођења установе јавног бележника у праву Србије, брачни уговор је морао да овери судија, који је приликом овере имао обавезу да упозори странке да се уговором искључује законски режим заједничке имовине. Међутим, и једно и друго решење, иако је разлика само у надлежности, имају исти недостатак, који није надомештен изменама и допунама ПЗ.²⁴ Преднацртом Грађанског законика

²¹ Obiteljski zakon – ОЗ, *Narodne novine*, бр. 103/15, чл. 62, ст. 1, 3 и 4.

²² ПЗ РС, чл. 188, ст. 1.

²³ ПЗ РС, чл. 188, ст. 2. Вид. Марија Драшкић, *Породично право – Приручници за полагање правосудног испита, књига 7*, Службени гласник, Београд 2016, 294 и Дарко Радић, *Имовински односи у браку*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука 2016, 354.

²⁴ Олга Цвејић Јанчић, *Породично право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад 2009, 144. Професорка Цвејић Јанчић указује на поједине мањкавости одредаба о уговорном уређењу имовинских односа у брачној односно ванбрачној

предвиђено је решење којим би се отклониле евентуалне мањкавости, тако да брачни уговор мора да буде закључен у писменој форми и оверен од јавног бележника, који је пре овере дужан да супружницима и ванбрачним партнерима прочита уговор и упозори их на будуће имовинске последице уговора²⁵, односно на последице искључења законског режима заједничке имовине. Као алтернативно решење у ПГЗ предвиђено је да ће јавни бележник одбити да овери уговор ако њиме очигледно нису заштићени интереси и једне и друге стране²⁶, а током јавне расправе ће се видети да ли би такво алтернативно законско решење било адекватно. Међутим, изменама и допунама Закона о ванпарничном поступку допуњене су одредбе о овлашћењима јавног бележника, у складу са којима је јавни бележник дужан да објасни странкама смисао правног посла, да им укаже на његове последице и да испита да ли је правни посао дозвољен, односно да није у супротности са принудним прописима, јавним поретком и добрим обичајима.²⁷ Како и брачни уговор представља правни посао, одредбе тог закона се сходно примењују и на солемнизацију брачног уговора пред јавним бележником.

Осим брачног уговора, супружници, односно ванбрачни партнери, могу да закључе и уговор на основу којег ће један од њих управљати и располагати целокупном заједничком имовином или неким њеним делом. Може се односити или само на управљање или само на располагање или само на поједине послове управљања и располагања заједничком имовином, а обавезна форма тог уговора је да се сачини у облику јавнобележнички потврђене исправе.²⁸

заједници. Оне се огледају у томе да приликом закључења брака један од будућих супружника може желети да ступи у брак не размишљајући или не знајући какве су последице закључења брачног уговора, односно последице искључења законског режима заједничке имовине, да способности уговарања и преговарања нису једнаке, тако да један од супружника може бити у томе вештији од другог, који ће ступити у брак уз пуно поверење у предлог другог супружника иако то можда уопште не одговара његовим интересима. Може се, такође, десити да су приликом склапања брака оба супружника запослена и економски самостална и услед тога сматрати да је закључење брачног уговора и искључење режима заједничке имовине идеално решење. Међутим, може се десити, и то није ретко, да један од њих без своје воље остане без посла или да услед жеље да се посвети подизању и васпитању деце напусти посао, а након неколико година дође до развода брака. У том случају, након развода брака не би имао ништа, с обзиром на то да су брачним уговором искључили режим заједничке имовине и предвидели да све што стекну током трајања брака чини њихову посебну имовину.

²⁵ ПГЗ РС, чл. 2429, ст. 1 и 2.

²⁶ ПГЗ РС, чл. 2429, ст. 3.

²⁷ Закон о ванпарничном поступку – ЗВП РС, *Службени гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Службени гласник РС*, бр. 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – др. закон, чл. 172, ст. 1.

²⁸ ПЗ РС, чл. 189, ст. 1, 2 и 5.

У случају споразумне деобе заједничке имовине супружника или ванбрачних партнера, предвиђено је и да се споразум закључује у облику јавнобележнички потврђене исправе.²⁹ С обзиром на сходну примену одредаба о имовинским односима супружника на имовинске односе чланова породичне заједнице, постоји могућност да и чланови породичне заједнице могу сачинити споразум о деоби заједничке имовине, такође у облику јавнобележнички потврђене исправе.³⁰ Поједини аутори сматрају да би састављање брачноимовинских уговора требало да буде у домену јавнобележничке делатности, имајући у виду да јавни бележник по закону има функцију и да пружа правну помоћ странкама јер је дужан да странку поучи о садржини и правним последицама намераваног правног посла, али да та надлежност не буде предвиђена као искључива него као алтернативна.³¹

Имајући у виду да је споразум о деоби заједничке имовине предуслов за развод брака на основу споразума, да мора бити сачињен у писменом облику и да је законом предвиђено да се тај споразум уноси у изреку пресуде о споразумном разводу брака³², питање је да ли и у том случају тај споразум треба да буде сачињен у виду јавнобележнички потврђене исправе или га супружници могу презентирати суду у поступку за споразумни развод брака и без чина солемнизације пред јавним бележником. Тумачењем би се могло закључити да се чин солемнизације предвиђен у случају споразумне деобе заједничке имовине односи само на деобу заједничке имовине током трајања брака или ванбрачне заједнице и на деобу заједничке имовине у случају престанка ванбрачне заједнице, а да приликом поступка развода брака по споразуму суд уноси у изреку пресуде писмени споразум супружника и без чина солемнизације, јер по самом закону тај споразум, као саставни део пресуде о разводу брака, добија снагу извршне исправе. Наиме, од јавнобележничких исправа једино јавнобележнички запис може бити извршна исправа уколико су испуњени услови предвиђени законом.³³ Правним нормама није

²⁹ ПЗ РС, чл. 179, ст. 2.

³⁰ ПЗ РС, чл. 195. Тим чланом је дефинисано шта се сматра заједничком имовином чланова породичне заједнице и ко ту заједницу чини. Дакле, заједничка имовина чланова породичне заједнице представља имовину коју су заједно са супружницима односно ванбрачним партнерима стекли радом чланови њихове породице у току трајања заједнице живота у породичној заједници. Члановима породице се у смислу тог члана сматрају крвни, тазбински и адоптивни сродници супружника и ванбрачних партнера који заједно са њима живе.

³¹ Јожеф Салма, „Конвергенција европског нотаријалног права“, *Зборник ПФНС* 2/2012, 38 и 40.

³² ПЗ РС, чл. 225, ст. 2.

³³ Небојша Шаркић, Милан Почуча, „Извршно и јавно бележничко (нотарско) право“, *Правни живот* 12/2012, 27.

прецизирано да ли би суд у поступку за споразумни развод брака прихватио и унео у изреку пресуде о разводу брака писмени споразум о деоби заједничке имовине сачињен од адвоката или од самих странака и без чина солемнизације. У правној литератури се срећу предлози да надлежност за поступак развода брака по споразуму пређе на јавне бележнике.³⁴ Међутим, поставља се питање да ли би у случају споразумног развода брака јавни бележник био надлежан само у ситуацијама када супружници немају заједничке деце или у сваком случају, јер би се као спорно питање могло јавити ко би био надлежан да води рачуна о начелу најбољег интереса детета када је реч о споразуму о вршењу родитељског права, уколико супружници имају заједничке деце.

Одредбама о брачном уговору у ПЗ Федерације БиХ прописано је да је за његову пуноважност потребно да исправа буде нотарски обрађена³⁵, а пошто се на имовинске односе ванбрачних партнера примењују одредбе закона којима се регулише имовински режим супружника³⁶, значи да је и ванбрачним партнерима омогућено да склапају брачни уговор. У ПЗ Републике Српске одређено је да ће матичар упознати будуће супружнике са могућношћу да своје имовинске односе уреде брачним уговором³⁷, који мора бити нотарски обрађен.³⁸ Осим правних послова о регулисању имовинских односа супружника, као и лица која живе у ванбрачној животној заједници, и правни послови о располагању имовином малолетних и пословно неспособних лица морају бити нотарски обрађени јер ће у супротном

³⁴ Mihajlo Dika, „Izvanparnična i concilijacijska funkcija javnih bilježnika – *de lege lata i de lege ferenda*“, *Zbornik PFZ* 59(6)/2009, 1158–1159. У Словенији се такође разматрао предлог да се надлежност у случају споразумног развода брака препусти јавним бележницима. Вид. Весна Ријавец, „Улога нотара у грађанском праву Словеније“, *Анали Правног факултета у Београду* 1/2010, 122. Међутим, овај предлог је у Словенији усвојен у марту 2017. године доношењем новог закона који регулише породичне односе. Вид. *Družinski zakonik, Uradni list Republike Slovenije*, бр. 15/2017, чл. 97.

³⁵ ПЗ ФБиХ, чл. 258, ст. 2. Нотарске исправе су, према законодавству Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта БиХ, исправе настале нотарском обрадом, нотарске овере и нотарске потврде (*Zakon o notarima Federacije BiH, Službene novine FBiH*, бр. 45/02, чл. 4, ст. 2; *Zakon o notarima Републике Српске, Службени гласник Р. Српске*, бр. 86/04, 02/05, 74/05, 76/05, 91/06, 37/07, 60/06, 50/10, 78/11, чл. 4, ст. 2; *Zakon o notarima Brčko distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*, бр. 9/03, 17/06, чл. 4, ст. 2). У сва три законодавна система, нотарски обрађене исправе, које је нотар сачинио у границама својих службених овлашћења у прописаној форми, имају пуну доказну снагу јавне исправе о изјавама датим пред нотаром.

³⁶ ПЗ ФБиХ, чл. 263, ст. 2.

³⁷ ПЗ Р. Српске, чл. 20, ст. 2.

³⁸ ПЗ Р. Српске, чл. 271, ст. 5.

бити правно ништави.³⁹ Породичним законодавством Брчко дистрикта прописано је да је за пуноважност брачног уговора неопходно да исправа буде састављена и оверена код надлежног органа или да буде нотарски обрађена⁴⁰, с тим што се одредбе о брачном уговору односе и на имовинске односе ванбрачних партнера. Дакле, према породичноправним одредбама у Брчко дистрикту, форма нотарски обрађене исправе за пуноважност брачног уговора алтернативно је прописана. Породично законодавство сва три ентитета пружа могућност да се супружници или ванбрачни партнери споразумеју о деоби заједничке имовине⁴¹, али не прописује форму за сачињавање те врсте споразума. Међутим, из одредаба закона о форми брачног уговора или споразума о издржавању произлази да би се споразум о деоби заједничке имовине ипак могао сачинити само у форми нотарски обрађене исправе.⁴²

Одредбама ПЗ Црне Горе прописано је да се брачни уговор сачињава у писменој форми и да мора бити оверен од нотара, који је дужан да пре овере брачним друговима прочита уговор и упозори их да се њиме искључује законски режим заједничке имовине, а право да уговором уреде своје имовинске односе припада и ванбрачним партнерима.⁴³ Међусобне имовинске односе могу уговором уредити и чланови породичне заједнице. Услови за пуноважност таквог уговора су да буде у писменој форми, да су њиме обухваћени сви чланови породичне заједнице који својим радом учествују у стицању имовине и да буде оверен од нотара.⁴⁴ Нотар је приликом овере дужан да прочита уговор и упозори уговорне стране на последице уговора. Међутим, ако у закључењу уговора учествују малолетни чланови породичне заједнице, суд ће пре овере уговора затражити мишљење органа старатељства.⁴⁵ Законодавац је вероватно превидео да је надлежност за оверу уговора којим се регулишу имовински односи између чланова породичне заједнице пренета на јавног бележника и да није више у надлежности суда, тако да се вероватно мислило на то да је јавни бележник дужан да пре овере уговора прибави мишљење органа старатељства када малолетни чланови породичне заједнице учествују у закључењу уговора. Одредбама ПЗ Црне Горе о деоби

³⁹ ПЗ Р. Српске, чл. 288.

⁴⁰ ПЗ БД БиХ, чл. 235, ст. 2.

⁴¹ ПЗ ФБиХ, чл. 255 и 263, ПЗ Р. Српске, чл. 272. и 284, ПЗ БД БиХ, чл. 232 и 240.

⁴² Meliha Povlakić, „Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini“, *Zbornik PFZ* 63(2)/2013, 263.

⁴³ ПЗ ЦГ, чл. 301, ст. 2.

⁴⁴ ПЗ ЦГ, чл. 314, ст. 1 и 2.

⁴⁵ ПЗ ЦГ, чл. 314, ст. 3 и 4.

заједничке имовине није предвиђена надлежност јавног бележника за споразумну деобу, него је само предвиђена могућност да супружници могу заједничку имовину споразумно поделити тако да одреде делове у целокупној имовини или једном делу имовине или на појединој ствари и да сваком супружнику припадну поједине ствари или права из те имовине или да један супружник исплати другом новчану вредност његовог дела, док је за ту врсту споразума обавезна писмена форма.⁴⁶ Дакле, довољна је писмена форма, а овера код јавног бележника није потребна.

Што се тиче уговорног уређења имовинских односа брачних другова на постојећој или будућој имовини у Хрватској, брачни уговор се склапа у писменом облику, а потписи брачних другова морају бити оверени код јавног бележника.⁴⁷ То значи да брачни уговор могу да сачине и саме уговорне стране или да ангажују адвоката, а потписи уговорних страна морају бити оверени од јавног бележника. Приликом овере потписа, јавни бележник нема обавезу да испитује да ли су странке овлашћене за ту врсту правног посла нити је одговоран за садржину писмена.⁴⁸ Ту врсту уговора могу склопити и ванбрачни партнери, имајући у виду да је ванбрачна заједница изједначена са брачном, тако да се одредбе о брачном уговору односе и на уговорно уређење имовинских односа ванбрачних партнера. Према одредбама ОЗ, међу надлежностима јавног бележника у Хрватској за ту врсту правног посла није предвиђена и његова обавеза да упозори уговорне стране на то да се тиме искључује законски режим заједничке имовине. Такво законско решење подразумева или ангажовање адвоката за састављање брачног уговора или правничко признање уговорних страна и свакако искључује бригу о интересима обе уговорне стране. Међутим, ако је брачни друг лишен пословне способности за склапање ванредних имовинских правних послова, у његово име брачни уговор може склопити његов старатељ уз претходно одобрење центра за социјални рад.⁴⁹ У том случају, брачни уговор мора бити закључен у облику јавнобележничког акта (јавнобележнички запис).⁵⁰ Дакле, надлежност јавног бележника

⁴⁶ ПЗ ЦГ, чл. 293.

⁴⁷ ОЗ, чл. 40, ст. 3.

⁴⁸ Закон о јавном билежништву – ЗЈБ РХ, *Narodne novine*, бр. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, чл. 77, ст. 4.

⁴⁹ ОЗ, чл. 41, ст. 1.

⁵⁰ ОЗ, чл. 41, ст. 2. Закон о јавном билежништву РХ у члану 3. дефинише и набрајаја врсте јавнобележничких исправа. Јавнобележничке исправе су исправе о правним пословима и изјавама које су саставили јавни бележници (јавнобележнички акт), записници о правним радњама које су обавили или којима су били присутни јавни бележници (јавнобележнички записници) и потврде о чињеницама које су посведочили јавни бележници (јавнобележничка потврда).

за састављање брачног уговора предвиђена је искључиво у оним ситуацијама када је један од брачних другова лишен пословне способности за склапање ванредних имовинских правних послова и услед тога не може да схвати значај и правне последице тог уговора, те је јавни бележник овлашћен да га сачини, а старатељ, као законски заступник странке, има обавезу да се савесно брине о личним и имовинским правима и обавезама штићеника и о његовој добробити.⁵¹ То значи да форма за сачињавање брачног уговора зависи од тога да ли су уговорне стране пословно способне или не. Такође, треба имати у виду да су и адвокати овлашћени да остварују и штите права и правне интересе својих странака.⁵² Међутим, законодавац је пошао од тога да се приликом сачињавања те врсте уговора код адвоката не може постићи исти ниво правне сигурности као када то чини јавни бележник јер је законом изричито предвиђено да јавни бележник приликом састављања јавнобележничког акта мора, ако је то могуће, не само да испита да ли су странке способне и овлашћене да предузимају и склапају посао већ и да им објасни смисао и последице посла и да се уверити о њиховој правој и озбиљној вољи.⁵³

У Хрватској је одредбама ОЗ предвиђена одређена надлежност јавног бележника и за уговор о управљању заједничком имовином, тако што је за ванредне послове на непокретним и покретним стварима које се уписују у јавни регистар⁵⁴ потребно заједничко предузимање посла или писмена сагласност другог супружника са овером потписа код јавног бележника.⁵⁵ Хрватским законодавством је предвиђено и да се укњижба права својине на заједничкој имовини коју представља некретнина односно непокретна ствар може извршити и на основу предлога оба супружника који садржи изричиту, писмену и безусловну изјаву којом један супружник пристаје на укњижбу права својине другог супружника у једнаким деловима или другачије, ако су тако уговорили, док на исправи која садржи такву изјаву потпис супружника који пристаје на укњижбу права својине другог супружника мора бити оверен код јавног бележника.⁵⁶

⁵¹ ОЗ, чл. 252, ст. 1.

⁵² *Zakon о odvjetništvu, Narodne novine*, бр. 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, чл. 1.

⁵³ ЗЈБ РХ, чл. 57.

⁵⁴ Такви послови су промена намене ствари, већих поправки, доградње, надоградње, преуређења, отуђења целе ствари, давања целе ствари у закуп или најам на дуже од једне године, успостављања хипотеке на целој ствари, давања покретне ствари у залог, успостављања стварних и личних службености, стварног терете или права грађења на целој ствари.

⁵⁵ ОЗ, чл. 37, ст. 2.

⁵⁶ ОЗ, чл. 36, ст. 4 и 5.

2.3. Овлашћења јавног бележника у личноимовинским породичним односима

Надлежност јавног бележника у личноимовинским односима у породичном праву Србије предвиђена је и у начину одређивања издржавања, тако да се споразуми о законском издржавању закључују у облику јавнобележничког записа.⁵⁷ Јавнобележнички запис је извршна исправа ако је у њему утврђена одређена обавеза на чинидбу о којој се странке могу споразумети и ако садржи изричиту изјаву обавезаног лица о томе да се на основу те исправе може, ради остварења дуговане чинидбе, по доспелости обавезе непосредно спровести принудно извршење.⁵⁸

Преднацртом Грађанског законика предвиђено је да се поверилац и дужник могу споразумети о висини доприноса за издржавање и о начину давања издржавања, а споразум који је сачињен у писменој форми пред органом старатељства, оверен у суду или код јавног бележника, има снагу извршне исправе.⁵⁹ Том одредбом се надлежност у поступку овере опет враћа на судове, те је надлежност јавног бележника успостављена као алтернативна. Међутим, када је реч о споразумном разводу, Преднацртом је предвиђено да супружници имају право на развод брака ако закључе писмени споразум о разводу⁶⁰, који, између осталог, садржи и споразум о децјем и супружанском издржавању, тако да је у том случају писмена форма закључења споразума довољна. Редактори Преднацрта су сматрали да је у овом случају сасвим довољно то што је предвиђена писмена форма, имајући у виду да се такав споразум уноси у изреку пресуде о разводу брака и да је суд дужан да води рачуна о усклађености одредаба споразума супружника са одредбама закона и са начелом најбољег интереса детета.

Важећим ПЗ Србије није прецизирано између којих лица се споразуми о законском издржавању закључују у облику јавнобележничког записа, па се тумачењем може закључити да се у сваком

⁵⁷ ПЗ РС, чл. 161, ст. 3. Јавнобележнички запис представља исправу о правним пословима и изјавама које су саставили јавни бележници (ЗЈБ, чл. 6). У јавнобележничке исправе, осим јавнобележничког записа, спадају и записници о правним и другим радњама које су обавили или којима су присуствовали јавни бележници (јавнобележнички записници) и потврде о чињеницама које су посведочили јавни бележници (јавнобележничке потврде), нејавне исправе које су потврдили јавни бележници (јавнобележничка солемнизација) и нејавне исправе у којима је јавни бележник оверио потпис, односно аутентичност преписа, превода или извода (јавнобележничке овере).

⁵⁸ ЗЈБ РС, чл. 85, ст. 1. Ако принудно извршење не спроводи суд, јавнобележнички запис мора имати и друге посебне елементе предвиђене законом.

⁵⁹ ПГЗ РС, чл. 2395.

⁶⁰ ПГЗ РС, чл. 2254.

случају споразуми о законском издржавању закључују у том облику, те и у споразумном разводу. С обзиром на то да се такви споразуми сачињавају у форми јавнобележничких записа, који немају аутоматски снагу извршне исправе него под условима предвиђеним ЗЈБ, онда се могу увидети одређени недостаци у изменама ПЗ, које су уследиле након увођења установе јавног бележника у правни систем Србије. Имајући у виду да се у изреку пресуде о разводу брака по предлогу за споразумни развод уноси и споразум супружника о вршењу родитељског права, уколико суд процени да је такав споразум у најбољем интересу детета, да споразум о самосталном вршењу родитељског права обухвата споразум родитеља и о висини доприноса за издржавање детета од другог родитеља⁶¹ и да је дужност суда да се у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права увек руководи најбољим интересом детета, поставља се питање на који начин ће се пред јавним бележником склопити споразум између родитеља о законском издржавању детета ако није изричито предвиђена обавеза јавног бележника да се руководи најбољим интересом детета. Остаје нејасно да ли се у одредби којом се прописује да се у облику јавнобележничког записа сачињава споразум о законском издржавању у складу са законом, одредница „у складу са законом“ односи на то да јавни бележник ипак има обавезу да се руководи начелом најбољег интереса детета. Наиме, одредбама Закона о парничном поступку Србије предвиђено је да судије које суде у првом и другом степену у парничном поступку у вези са породичним односима морају бити лица која су стекла посебна знања из области права детета⁶², што није случај и са јавним бележницима, који нису у обавези да стекну таква знања. Стога ће суд имати дужност да се, у поступку за развод брака на основу споразума о разводу брака, приликом одлучивања о вршењу родитељског права, руководи најбољим интересом детета и обавезу да се приликом уношења споразума о законском издржавању у изреку те пресуде руководи најбољим интересом детета. Поставља се питање да ли то значи да је могућа ситуација да споразум о законском издржавању сачињен у облику јавнобележничког записа не буде прихваћен од суда у случају да није у најбољем интересу детета.

Ако је у питању поступак за развод брака по тужби, поступак посредовања се редовно спроводи уз поступак развода брака по тужби једног од супружника ако супружници на то пристану, због чега може доћи до нагодбе у поступку посредовања, а суд односно установа којој је поверен поступак посредовања настојаће да супружници постигну споразум о вршењу родитељског права и споразум о деоби

⁶¹ ПЗ РС, чл. 225, ст. 1 и чл. 78, ст. 1.

⁶² Закон о парничном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014, чл. 35, ст. 5.

заједничке имовине.⁶³ Из одредаба Закона о посредовању у решавању спорова Србије произлази да у случају поступка посредовања за споразум о законском издржавању детета који је део споразума о самосталном вршењу родитељског права неће бити обавезна форма јавнобележничког записа, као ни чин солемнизације за споразуме о деоби заједничке имовине јер се споразум о решавању спора путем посредовања уноси у пресуду о разводу или поништењу брака, а може имати снагу извршне исправе ако садржи клаузулу извршности односно изјаву дужника да пристаје да поверилац на основу тог споразума након доспелости потраживања може покренути поступак принудног извршења и ако су потписи странака и посредника оверени од суда или јавног бележника.⁶⁴ У породичним споровима посредник је, између осталог, дужан да поступа у складу са начелом заштите најбољег интереса детета⁶⁵, за разлику од јавног бележника за које таква врста обавезе није прописана.

Породично законодавство БиХ на различите начине регулише питање издржавања и споразума о издржавању, тако да постоје разлике и у надлежности јавног бележника. У Федерацији БиХ, одредбама ПЗ је предвиђено да ће у поступку за издржавање суд утврдити укупан износ средстава потребних за издржавање⁶⁶, тако да је за одређивање издржавања ипак предвиђена примарна надлежност суда, без обзира на то о којој је врсти законског издржавања реч.⁶⁷ Ако је реч о издржавању деце, орган старатељства ће, водећи рачуна о добробити детета, настојати да се родитељи споразумеју о висини, односно о већем доприносу за издржавање детета када то захтевају повећане потребе детета или то омогућавају боље материјалне прилике родитеља дужника издржавања. Такав споразум родитељи могу закључити и пред нотаром у форми нотарски обрађене исправе, коју је нотар дужан да достави органу старатељства и који има снагу извршне исправе⁶⁸, што представља добро решење. Из законске формулације се, такође, види да је форма нотарски обрађене исправе само једна од могућности, али није прецизирано у којем би још облику тај споразум могао бити закључен.⁶⁹ Уколико је реч о

⁶³ ПЗ РС, чл. 230. ст. 1, чл. 241 и 243. Посредовање у брачном спору се не спроводи ако један од супружника не пристане на посредовање, ако је један од супружника неспособан за расуђивање, ако је боравиште једног од супружника непознато и ако један или оба супружника живе у иностранству (чл. 230, ст. 2 ПЗ РС).

⁶⁴ Закон о посредовању у решавању спорова – ЗПРС РС, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014, чл. 27.

⁶⁵ ЗПРС РС, чл. 34, ст. 1, тач. 2.

⁶⁶ ПЗ ФБиХ, чл. 235.

⁶⁷ М. Povlakić, 262.

⁶⁸ ПЗ ФБиХ, чл. 238.

⁶⁹ М. Povlakić, 262.

другим врстама издржавања, у ПЗ Федерације БиХ није директно предвиђено да се издржавана особа и дужник издржавања могу споразумети о висини издржавања, али се то може посредно закључити из одредбе⁷⁰ да издржавано лице, као и дужник издржавања, могу да траже да суд повећа, снизи или укине издржавање које је досуђено ранијом правноснажном пресудом или споразумом постигнутим пред органом старатељства или у форми нотарски обрађене исправе, ако су се промениле околности на основу којих је донета ранија пресуда или споразум.⁷¹ Дужник издржавања може пред судом, нотаром, органом старатељства или послодавцем и другим исплатиоцем дати пристанак да се износи одређени за издржавање исплаћују из плате или других сталних новчаних примања директно особи која је у одлуци суда означена као прималац издржавања, без спровођења извршног поступка.⁷² Исту такву одредбу садржи и ПЗ Брчко дистрикта БиХ.⁷³ Она представља веома напредно решење, којим се растеређују судови, а право на издржавање остварује брже, ефикасније и знатно једноставније. Породичним законодавством Републике Српске је, такође, предвиђено да ће орган старатељства настојати да се родитељи споразумеју о издржавању детета односно о повишењу доприноса за издржавање детета када то захтевају повећане потребе детета или то омогућавају боље материјалне прилике родитеља, а такав споразум има снагу извршне исправе.⁷⁴ Међутим, у тој ситуацији није предвиђена могућност да се споразум закључи пред нотаром.

Хрватски ОЗ садржи одредбу према којој дужник издржавања може у записник на рочишту пред судом или посебном овереном исправом дати сагласност да се ради наплате повериоца издржавања заплене његова плата, пензија или слично новчано примање, у целини или делимично, и да се исплате врше директно повериоцу издржавања на начин одређен у тој исправи, која има правну снагу правноснажног решења о извршењу.⁷⁵ Исправу са снагом доставе решења о извршењу послодавцу доставља дужник или поверилац издржавања препорученом поштанском пошиљком с повратницом или посредством јавног бележника.⁷⁶ Када су у питању споразуми о издржавању, одредбама ОЗ је предвиђена могућност да брачни другови склопе споразум о издржавању у случају развода брака, при чему се могу споразумети о висини издржавања, начину издржавања,

⁷⁰ *Ibid.*, 263.

⁷¹ ПЗ ФБиХ, чл. 245, ст. 1.

⁷² ПЗ ФБиХ, чл. 371, ст. 1.

⁷³ ПЗ БД БиХ, чл. 216 и чл. 222.

⁷⁴ ПЗ Р. Српске, чл. 257, ст. 1 и 2.

⁷⁵ ОЗ, чл. 528, ст. 1.

⁷⁶ ОЗ, чл. 528, ст. 2.

испуњавању обавезе и трајању и престанку обавезе издржавања.⁷⁷ Споразум може бити склопљен у писменом облику, а брачни другови могу предложити да суд у ванпарничном поступку одобри споразум како би стекао својство извршне исправе.⁷⁸

Породичним законодавством Црне Горе није предвиђена могућност склапања споразума о издржавању пред јавним бележником. Регулисано је једино да споразум о самосталном вршењу родитељског права обухвата споразум родитеља о поверавању заједничког детета једном родитељу, споразум о висини доприноса за издржавање детета од другог родитеља и споразум о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем.⁷⁹

У породичном законодавству појединих држава надлежност јавног бележника је предвиђена и одредбама које уређују поступак склапања брака, остваривање родитељског старања или лишења пословне способности. На пример, породичним законодавством Републике Српске предвиђено је да у нарочито оправданим случајевима надлежни општински орган управе може решењем дозволити да се брак закључи уз присуство само једног од будућих брачних супружника и пуномоћника другог брачног супружника, с тим што се пуномоћ мора оверити или пред судом или пред јавним бележником.⁸⁰

У Хрватској, према одредби ОЗ о пријави намере склапања брака, одговарајућим доказом о непостојању другог брака сматра се и изјава дата под материјалном и кривичном одговорношћу пред јавним бележником или пред матичаром којем се пријављује намера склапања брака, а јавни бележник, односно матичар дужан је да ту особу упозори на правне последице давања изјаве. Брачност као брачна сметња се иначе доказује изводом из матичне књиге рођених, а такво решење је уведено, претпостављам, ради убрзања процедуре доказивања да су испуњени услови за склапање пуноважног брака, имајући у виду да подаци у матичним књигама нису увек ажурирани или, ако матичне књиге нису у облику централизованог регистра, како би се избегла ситуација да се због неажурности матичних књига омогући склапање брака за који би касније могло да се утврди да је ништав. Одредбама ОЗ о породичном дому и заштити права на становање прописано је да брачни друг не сме за време трајања брака отуђити или оптеретити породичну кућу или стан који представља заједничку имовину, а уједно је и породични дом у којем станују други брачни друг и њихова деца над којом остварују родитељско старање, без писмене сагласности другог брачног друга с

⁷⁷ ОЗ, чл. 302, ст. 1 и 2.

⁷⁸ ОЗ, чл. 302, ст. 3.

⁷⁹ ПЗ ЦГ, чл. 79, ст. 1.

⁸⁰ ПЗ Р. Српске, чл. 23, ст. 1 и 3.

овером потписа код јавног бележника.⁸¹ Исто тако, ако је један брачни друг најмопримац стана у којем брачни другови станују заједно са децом над којом остварују родитељско старање, он не може отказати уговор о најму стана без писмене сагласности другог брачног друга с овером потписа код јавног бележника, осим ако је реч о службеном стану у складу са прописима.⁸² Тим одредбама се постиже примена начела најбољег интереса детета, које се огледа у вишем нивоу сигурности да дом у којем и дете станује неће бити отуђен или оптерећен услед одлуке само једног родитеља, који не води рачуна о интересима детета или, на пример, у моменту такве одлуке може бити под дејством алкохола, психоактивних супстанци или приморан на то због коцкарских дугова. У остваривању родитељског старања у Хрватској, оба родитеља сагласно или родитељ који сам остварује родитељско старање о детету могу свакодневно старање о детету, укључујући смештај, привремено поверити особи која испуњава претпоставке које су одредбама ОЗ прописане за старатеље. Ако се свакодневно старање о детету поверава на период дужи од 30 дана, потпис родитеља на изјави мора бити оверен код јавног бележника.⁸³ Родитељ који има родитељско старање, такође, може за живота у тестаменту или у облику јавнобележничке исправе (антиципирана наредба) да именује особу за коју сматра да би се у случају његове смрти најбоље старала о детету.⁸⁴ Када је у питању поступак за лишење пословне способности у Хрватској, ако је особа над којом се води поступак за лишење пословне способности у облику јавнобележничке исправе одредила особу за коју жели да је заступа у том поступку (антиципирана наредба), центар за социјални рад ће ту особу именовати за посебног старатеља ако испуњава и остале претпоставке за именовање старатеља.⁸⁵ Центар за социјални рад ће и у случају да је особа лишена пословне способности, пре лишења, у облику јавнобележничке исправе одредила једну или више особа за које би хтела да се именују за њене старатеље, као и особе за које би хтела да се именују као њихови заменици (антиципирана наредба), именовати те особе за старатеља односно заменика старатеља ако су испуњене и друге претпоставке за именовање старатеља.⁸⁶ Што се тиче одлука суда о здрављу штићеника, према породичном законодавству

⁸¹ ОЗ, чл. 32, ст. 2.

⁸² ОЗ, чл. 32, ст. 3.

⁸³ ОЗ, чл. 102.

⁸⁴ ОЗ, чл. 116, ст. 5. Центар за социјални рад је дужан да поштује на тај начин изражену жељу родитеља о избору особе за старатеља, ако су испуњене претпоставке за именовање старатеља детету и ако то није у супротности са добробити детета. ОЗ, чл. 225, ст. 3.

⁸⁵ ОЗ, чл. 236, ст. 6.

⁸⁶ ОЗ, чл. 247, ст. 5.

Хрватске, суд може у ванпарничном поступку, на предлог штићеника који је у том делу лишен пословне способности или на предлог старатеља, донети решење о стерилизацији штићеника, донирању ткива и органа штићеника и о мерама за одржавање штићеника у животу. Међутим, ако је штићеник у време док је био пословно способан у облику јавнобележничке исправе одлучио о наведеним поступцима и мерама (антиципирана наредба), решење суда није потребно⁸⁷ и суд ће одбацити предлог за доношење решења о здрављу штићеника.⁸⁸ У поступку за именовање старатеља, право на жалбу против решења о именовању старатеља има и особа коју је штићеник, у облику јавнобележничке исправе, док још није био лишен пословне способности, одредио као особу за коју би хтео да буде именована за старатеља (антиципирана наредба), те особа која је именована за старатеља.⁸⁹

3. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Неспорно је да је поновно увођење установе јавног бележника у правни систем Србије донело одређене новине и позитивне помаке, имајући у виду да се преносом надлежности са судова на јавне бележнике, као поверенике суда, доприноси растерећењу судова, а самим тим и убрзању и поједностављењу поступака који не захтевају обавезно учешће судова. Међутим, у овлашћењима јавног бележника у породичноправним стварима спорно је пре свега питање форме и врсте исправе коју јавни бележник мора да састави у поступку давања изјаве о признању очинства.

Осим тога, није довољно јасно прецизирано да ли је надлежност јавног бележника обавезна и у случају споразума о законском издржавању и споразума о деоби заједничке имовине, који су супружници постигли у поступку посредовања, који претходи поступку за развод брака. Одредбама ПЗ је предвиђено да супружници могу у поступку посредовања постићи и споразум о вршењу родитељског права, који укључује и споразум о издржавању деце, и споразум о деоби заједничке имовине. Наиме, иако је одредбама ПЗ предвиђено да се ти споразуми састављају у форми јавнобележничког записа односно јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе, из одредаба Закона о посредовању у решавању спорова може се закључити да таква форма није обавезна имајући у виду да се споразум о решавању спора путем посредовања уноси у пресуду о разводу или

⁸⁷ ОЗ, чл. 260.

⁸⁸ ОЗ, чл. 504, ст. 3.

⁸⁹ ОЗ, чл. 278, ст. 2.

поништењу брака, а може имати снагу извршне исправе ако садржи клаузулу извршности односно изјаву дужника да пристаје да поверилац на основу тог споразума након доспелости потраживања може покренути поступак принудног извршења и ако су потписи странака и посредника оверени од суда или од јавног бележника.

Следећи проблем се јавља у случају споразумног развода брака за који је претпоставка да су супружници постигли писмени споразум о вршењу родитељског права, укључујући и споразум о издржавању детета и о деоби заједничке имовине. Да ли је и за те споразуме и у тој ситуацији обавезна надлежност јавног бележника, имајући у виду да је суд по службеној дужности дужан да процењује да ли је споразум у складу са законом и начелом најбољег интереса детета у делу који се тиче деце? Било би исправно тумачити да нема потребе да се укључује надлежност јавног бележника у таквим случајевима, када је надлежан суд и када се ти споразуми уносе у изреку пресуде, чиме њихов споразум стиче снагу извршне исправе, иако би се учешћем јавног бележника допринело убрзању поступка јер би странке односно супружници пре рочишта за споразумни развод брака постигли споразум о тим питањима пред јавним бележником, имајући при томе у виду да се чином солемнизације постиже већа правна снага у доказном праву, а тиме се доприноси и већој правној сигурности.

Ако родитељи у спору за вршење родитељског права нису закључили споразум о вршењу родитељског права или суд процени да њихов споразум није у најбољем интересу детета, одлуку о поверавању заједничког детета једном родитељу, о висини доприноса за издржавање од другог родитеља и начину одржавања личних односа детета са другим родитељем доноси суд.⁹⁰ Дакле, и из те одредбе произилази недоумица да ли споразум о законском издржавању детета треба да буде сачињен пред јавним бележником јер је суд свакако дужан да о томе одлучи било да споразума нема или да он није у најбољем интересу детета.

У свим тим случајевима када се одлучује о правима детета, а предвиђена је надлежност јавног бележника, питање је ко је дужан да води рачуна о најбољем интересу детета јер позитивним правом Србије није предвиђена обавеза јавног бележника да води рачуна о најбољем интересу детета, а није прописано ни да је неопходно да буде посебно квалификован да то процењује, као што је случај са судијама и посредницима.

⁹⁰ ПЗ РС, чл. 272.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Цвејић Јанчић, О., *Породично право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад 2009. (Cvejić Jančić, O., *Porodično pravo*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad 2009)
- Dika, M., „Izvanparnična“ i koncilijacijska funkcija javnih bilježnika – *de lege lata* i *de lege ferenda*“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 59(6)/2009.
- Дракић, Г., „Нормативно уређење установе јавног бележничтва у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевини Југославији)“, *Зборник Правног факултета у Новом Саду* 48(4)/2014. (Drakić, G., „Normativno uređenje ustanove javnog beležništva u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (Kraljevini Jugoslaviji)“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 48(4)/2014)
- Драшкић, М., *Породично право – Приручници за полагање правосудног испита, књига 7*, Службени гласник, Београд 2016. (Draškić, M., *Porodično pravo – Priručnici za polaganje правосудног испита, књига 7*, Službeni glasnik, Beograd 2016)
- Ђурђевић, Д., *Јавнобележничка делатност*, Београд 2014. (Đurđević, D., *Javnobeležnička delatnost*, Beograd 2014)
- Ђурђевић, Д., „Правни положај нотара у европским правним порецима и у српском праву“, *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије* (ур. С. Лилић), Београд 2011. (Đurđević, D., „Pravni položaj notara u evropskim pravnim porecima i u srpskom pravu“, *Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije* (ur. S. Lilić), Beograd 2011)
- Кнежић Поповић, Д., „Правна природа јавног бележничтва“, *Правни записи* 2/2010. (Knežić Popović, D., „Pravna priroda javnog beležništva“, *Pravni zapisi* 2/2010)
- Кораћ, В., „Notarial Form Ad Solemnitatem in Montenegrin Law“, *Annals of the Faculty of Law in Belgrade – Belgrade Law Review* 3/2016.
- Крешић, М., „Закон о јавним билежницима Кралјевине Југославије из 1930.: судјеловање јавног билежника у оставинском поступку – искуства из прошлости“, *Зборник Правног факултета у Загребу* 63(2)/2013.
- Мојовић, И., „Нотарска јавна извршна исправа“, *Правни живот* 12/2011. (Moјović, I., „Notarska javna izvršna isprava“, *Pravni život* 12/2011)
- Повлакић, М., „Nadležnost notara u Bosni i Hercegovini“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 63(2)/2013.

- Радић, Д., *Имовински односи у браку*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука 2016. (Radić, D., *Imovinski odnosi u braku*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, Banja Luka 2016)
- Ријавец, В., „Улога нотара у грађанском праву Словеније“, *Анали Правног факултета у Београду* 1/2010. (Rijavec, V., „Uloga notara u građanskom pravu Slovenije“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 1/2010)
- Салма, Ј., „Конвергенција европског нотаријалног права“, *Зборник Правног факултета у Новом Саду* 2/2012. (Salma, J., „Konvergencija evropskog notarijalnog prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 2/2012)
- Стојановић, Н., Евтимов, И., „Улога јавних бележника у породично-правним стварима у Републици Србији – са посебним освртом на јавнобележничку праксу“, *Правни живот* 12/2017. (Stojanović, N., Evtimov, I., „Uloga javnih beležnika u porodičnopravnim stvarima u Republici Srbiji – sa posebnim osvrtom na javnobeležničku praksu“, *Pravni život* 12/2017)
- Шаркић, Н., Почуча, М., „Извршно и јавно бележничко (нотарско) право“, *Правни живот* 12/2012. (Šarkić, N., Počuča, M., „Izvršno i javno beležničko (notarsko) pravo“, *Pravni život* 12/2012)
- Трговчевић Прокић, М., *Овлашћења јавног бележника*, Службени гласник, Београд 2009². (Trgovčević Prokić, M., *Ovlašćenja javnog beležnika*, Službeni glasnik, Beograd 2009²)
- Трговчевић Прокић, М., „Јавнобележнички запис и солемнизација“, *Правни живот* 12/2017. (Trgovčević Prokić, M., „Javnobeležnički zapis i solemnizacija“, *Pravni život* 12/2017)
- Вулетић В., „Латински нотаријат: темељи и изградња“, *Правни живот* 12/2012. (Vuletić V., „Latinski notarijat: temelji i izgradnja“, *Pravni život* 12/2012)
- Živković, V., Živković, M., „О увођењу јавног бележништва у Србији“, *Зборник Правног факултета у Загребу* 63(2)/2013.

Melanija Jančić, PhD

Assistant Professor

Educons University, Faculty of European Legal and Political Studies
in Novi Sad

POWERS OF A NOTARY PUBLIC IN SERBIAN FAMILY LAW WITH COMPARATIVE OVERVIEW

Summary

The institution of the notary public is not a novelty in the Republic of Serbia, having in mind that the normative regulation of this activity dates back to 1930 when the Public Notaries Act of the Kingdom of Yugoslavia was enacted. However, there were several attempts and efforts to reintroduce this institution in the current Serbian legal system, but without success, until recently. Although the Public Notaries Act of the Republic of Serbia was adopted in 2011, its implementation has been delayed until September 2014 and has so far undergone several amendments. After re-establishing the jurisdiction of the notary public in the Serbian legal system, amendments to domestic family law legislation, in which the institution of notary public is incorporated, were followed by specifying its jurisdiction in family law. Therefore, the importance of the introduction and legal regulation of the institution of notary public is undeniable, given the number of novelties in terms of transferring jurisdiction from courts to notaries public, which should lead to greater procedural efficiency and which would certain procedures and formalities made easier. In this paper, the provisions on jurisdiction of the notary public in family law of Croatia, Montenegro and Bosnia and Herzegovina will also be analysed.

Key words: *Notary public. – Postnuptial agreement. – Acknowledgment of paternity. – Maintenance agreement. – Solemnization.*

Article history:

Received: 21. 4. 2017.

Accepted: 10. 9. 2018.